

Antik Yunan Felsefesinde Ahlaki Eğitim Aracı Olarak “Müzik” *

Ayna İSABABAYEVA APAYDIN **

Fazlı ARSLAN ***

Özet - Ahlak ve müzik, tarih boyunca, insanlığın ortak bilinci tarafından bir araya getirilen insan faaliyetinin iki farklı alanıdır. Müzik aracılığıyla insanın ruhsal durumunu etkilemeye yönelik sihirsel ve dinsel ritüeller buna örnektir. Ancak sadece Antik Yunanistan’da bu iki kavram birleştirilmiş, bir teoriye dönüşmüş ve bu teori felsefi bir doktrin olarak değerlendirilmiştir. Bu teorinin adı *Ethos*’tur. Bu kelime Yunanca Ηθος (gelenek, huy, karakter) kelimesinden üretilmiş ve Etik kavramına hayat vermiştir.

Antik Yunan filozofları *Ethos* teorisi çerçevesinde, armoni, ritim, mod, çalgı gibi müzik kategorilerini detaylı bir şekilde incelemişlerdir. Bu müzik araçlarının, insanın ahlakına edebileceği etkiye yönelik değerlendirmelerinin sonucunda onların kullanımıyla ilgili önemli neticelere ulaşmışlardır. *Ethos* teorisinin önemli kısımlarından birisi olan müzik eğitimi; müziği, insanın ahlaki terbiyesinin en önemli aracı olarak değerlendirmektedir.

* Bu makale Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsünde tamamlanan “Antik Yunan Müzik Felsefesinde Ethos Kavramı” adlı doktora tezinden yararlanarak hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü

E-posta: isababayeva@erciyes.edu.tr

*** Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü

E-posta: fazli.arslan@hotmail.com

Bu çalışmada Antik Yunan felsefesinde *Ethos* kavramı ve teorisinin tarihçesi aydınlatılmakta ve devlet, birey, eğitim ve müzik gibi kavramların etkileşimi araştırılmaktadır. Ayrıca bu çalışmada, müziğin etik ve eğitici cephesi detaylı bir şekilde aydınlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler- Müzik, Ahlak, Ethos, Eğitim

Giriş

Müzik ve ahlak insan faaliyetinin, bazı tarihi dönemlerde bir birine antagonist¹ olarak algılanan, farklı iki alanıdır. Çağdaş ve geleneksel anlamda müzik (özellikle, bazı popüler kültür belirtileri) bugünlerde, ahlakın yüzyıllarca mücadele verdiği olayları temsil etmektedir. Bu olaylar, toplumsal kabul gören normların ötesine çıkan aşırılıklardır. Bu durumda, müzik, sadece bir sanat nesnesinden çıkarak, insanın ahlakını tahrip edecek bir katalizöre dönüşmektedir. Bu nedenle, felsefi ahlakın, müziği, ona eşlik eden ahlaksız tezahürlerinden neden ayırmadığı şeklinde meşru bir soru, şöyle yanıtlanabilir: çünkü bu tezahürlerin çoğu, müzik eşliği olmadan, tüm anlamları ve caziplerini kaybederler. Ama müziğin, ahlakı bu kadar tahrip edici kuvveti olabilir mi?

Bu soru daha Antik Yunanlılar tarafından olumlu olarak cevaplanmıştır. Üstelik bu soru problem haline getirilmiş ve felsefi bir teori oluşturulmasıyla çözülmüştür. Bu teori *Ethos* adını almıştır. Bu teorisinin değerlendirmesine geçmeden önce, *Ethos* teriminin kökenlerini ele almak gerekmektedir.

Bu terimin metamorfozlarla zengin bir geçmişi vardır. Antik Yunanistan'ın prefelsefi döneminde *Ethos* kelimesi, insan ya da hayvanların yaşaması için mutlak bir yer demektir. Antik Yunanistan'ın daha sonraki dönemlerinde bu kelime alışkanlık, karakter, huy anlamına gelmiştir. Antik Yunan felsefesinin ilk dönemlerinde, bu kelimenin bugünkü anlamını bulabilmekteyiz. *Ethos* sözcüğünün orijinal anlamı ise, bu kelimenin felsefe lügatine girmesiyle birlikte tamamen kaybolmuştur².

Ethos, genellikle, onunla bağlantılı diğer iki kavram *Pathos* (insanın duygusal doğası) ve *Fizis* (insanın iradesine tabi olmayan doğası) ile mukayese edildiğinde kullanılmıştır. Bu iki kavrama karşıt olarak *Ethos*, insanın mantıklı doğası, karakterinin ahlaki temeli olarak kullanılmıştır. Bu şekilde felsefede,

1 Bu antagonizm din tarafından net olarak algılanmıştır. Birçok din, müzik pratiğine, ruhsal zarar verdiği için, yasak olmazsa bile, sıkı bir regülasyon getirmektedir.

2 *Ethos* kelimesi bugünlerde kesinliğini tamamen yitirmiştir ve sık sık farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

insanın doğasında olan iki kutup güçleri zıtlştırmasının semantik temeli belirlenmiştir. Onlardan birisi makul, oluşturu ve ahlaklı olan, diğeri ise yıkıcı ve ahlaksız olandır. Bu felsefi konsept geleneksel olmuştur ve *Ethos* terimi, kültür ve müzik alanına girmesinden (Yüksek Klasik Dönemi³) önce diğ alanlarda uzun süre oldukça net biçimde kullanılıyordu. Müzik biliminin çeşitli alanlarına (her şeyden önce onun insana olan ahlaki etkisi alanına) ilgi duyan ve araştıran felsefe, *Ethos* terimini çok hızlı ve başarılı bir şekilde kendi sözlüğüne almıştır. Bununla ilgili Aristo’dan bir örnek vermek yerinde olacaktır. Burada Aristo bu sözcüğü Antik Yunan felsefesi için, onun geleneksel anlamında kullanmaktadır: “Aktörler, kahramanların taklitçileridir, ahir zamanların reisleri de sadece kahramandırlar; halk ise koroyu oluşturan insanlardır. Bu yüzden de ona sade ve sakın *ethos* ve *melos* yakışır” (Aristotle 1927: 922b [XIX 48])⁴.

Genellikle *Ethos* kavramına, müziğin, insan ahlakı üzerindeki etkisine ait metinlerde rastlamaktayız. Bu metinlerde, bir kavramın teoriye dönüşmesinin göstergeleri olan felsefi derinlik ve sistematik gelişme mevcuttur. Gerçekten, Antik Yunan filozoflarının *Ethos* konusunda metinleri kısa ve parça parça olmasına rağmen tam bir teori içerisinde kolayca birleştirilmektedir. Bu hususta filozofların yazdıkları birbirini destek ve tamamlayıcı olarak görünmektedir. Bu teorinin esaslarını inceleyelim.

Müzik Kategorilerinin *Ethosu*

İlk önce *Ethos* teorisinin temel kategorilerini araştıralım. Bu kategorileri tanımadan *Ethos* teorisinin ana ideolojik ilkelerini anlamak imkânsız olacaktır. Felsefe, *Ethos* teorisi çerçevesinde, farklı müzik kategorilerinin değerlendirme sistemini yaratmıştır. Müzik ile ilgili o zamanlarda bilinen her kavram, onun insana olan etik etkisi açısından, itinalı biçimde analiz edilmiştir. Bu şekilde, armoni, ritim, mod, çalgı gibi farklı müzik kategorileri detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Bunun sonucunda bu kategorilerin her birinin (örneğin, farklı modlar) etik değeri, yani *Ethosu* belirlenmiştir. Bundan yola çıkarak biz, bir müziğin hangi *Ethosa* sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Müzikte Sözü *Ethosu*

Antik Yunan filozofları tarafından en ciddi ilgiyi müzikte *söz* kategorisi görmüştür. Bu ilgi iki sebepten oluşmaktadır. Birinci sebep, *Ethos* teorisinin ve sofistlik

3 Antik Yunan Felsefesinin Yüksek Klasik Dönemi – Platon’un yaşadığı dönemdir.

4 Kare parantez içinde antik metinlerin geleneksel numaralandırılması verilmektedir.

eğilimin felsefede eşzamanlı gelişmesi ve zirveye ulaşmasıdır. Sofizm, bilindiği gibi, sözü tanrısalılaştırmış ve evrensel bir araç olarak görmüştür. Şiir ve müzik – Antikitede müzik şiirin ayrılmaz bir parçasıdır – sözün ana taşıyıcısı olduğu için, felsefe tarafından analizin bir nesnesi olarak kabul olmuştur. İkinci bir neden ise sözün, müziğin diğer kategorilerine göre, etik değerlendirme açısından çok daha net olmasıdır. Sözün etik değeri şeffaftır, çoğu zaman tek anlamlıdır ve müzik faaliyetinin her bir tarafı – hem sanatçı hem dinleyici – için kolay anlaşılabilir. Müziğin diğer kategorileri için aynı şey söylenemez ve bundan dolayı çok farklı bir yaklaşım ve araştırma yöntemi isterler.

Ethos teorisinin temellerini oluşturan Pisagor, tarihte ilk olarak, sözü, müziğin tamamlayıcı bir unsuru olarak görmüştür. Pisagor’un geç Antikite’deki biyografisi Iamblichos, Pisagor’un müzik ile birlikte bazı sihirsel sözleri kullandığını iddia etmektedir (Iamblichos 1998: 81 [XXV 114]). Ancak, sözün, bir felsefi anlam kazanması, çok daha geç dönemlerde, Sokrates’in zamanında meydana gelmiştir. Bu filozofun *Ethos* teorisinin rekonstrüksiyonunu ancak Platon’un eserlerini ele alarak yapabiliriz. Platon ise, Sokrates’i bu konularda doğrudan kendi hocası olarak göstermektedir.

Hem Sokrates hem Platon için söz, müziğin mutlak bileşenidir. Onlara göre müzik sözsüz olamaz ve olmamalıdır. *Kanunlar*’da bu husus çok net bir şekilde ifade edilmektedir: “Sadece flüt ve kitharanın olduğu müziği kullanmak yüksek oranda zevksiz ve sadece hokkabazlara yakışan bir şeydir” (Platon IV/1994: 120 [Legg. II 670a]). Yani, Platon’a göre, müzik söz kapsmalıdır. Bu, Platon’un bir müzik eseri için açık koşuludur. Ancak, sözün müzikte konumu ne olmalıdır? Bu konuda Platon katı’dır: “Söz, ritim ve melodiyi değil de, ritim ve melodi mutlaka sözü takip etmelidir” (Platon III/1994: 166 [Rep. III 400a]). Müzikte önceliğin neye ait olduğu konusunun en güncel felsefi konulardan biri olduğunu söylemek gerekir. Çoğu zaman, özellikle Ortaçağ’da bu konu dini açıdan ele alınmış ve Platon’un spekülasyonlarının temelinde geliştirilmiştir. Örneğin, Hieronymus şunu söylemektedir: “Bırakın İsa’nın kulları öyle söylesinler ki, söyleyenin sesi değil de, sözleri Tanrının hizmetinde olsun” (Şestakov 1966: 26). Yani felsefe, müziği, söz yardımıyla ifade edilen esasının dış biçimi olarak değerlendirmektedir. Ancak bu dış biçimlendirmeyi oluşturan müzik kategorilerine de felsefe çok önemli sayfalar ayırmıştır. Müzik-etik felsefesinde sözden sonra yeri çalgı *Ethosu* almaktadır.

Çalgı Ethosu

Antik Yunan Felsefesinde, çalgı *Ethosu* öğretisi gelişmiştir. Onun ana fikri, her çalgının kendi *Ethosu*, yani kendi karakteri ve insana olan etkisi olduğundan yola çıkmaktadır. O zamanlarda bilinen tüm çalgılar, felsefe tarafından incelenmiş ve ahlaki açıdan değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, tüm çalgılardan sadece ikisi – kithara ve lir – ahlak açısından olumlu değerlendirilmiştir. Diğerleri ise toplumda ve özellikle eğitimde tehlikeli kabul edildikleri için negatif değerlendirilmiştir. Bu çalgılar arasında, arp dâhil çok telli olan çalgılar, vurma çalgılar ve flüt sayılır. Özellikle flüt en katı eleştiriye uğramıştır. Platon, ideal devletinden flütü kovmaktadır. Sokrates ağzıyla Platon soruyor: “Kallikles, onun (flütün A.İ.) sadece bizim zevkimizi bulduğunu, başka hiç bir şeyle ilgilenmediğini düşünmüyor musun?” (Platon 1990: 545 [Gorg.501e]). Yani, flüt sadece eğlence amaçlı bir çalgıdır. Platon’un devletinde bu tür çalgılar için yer yoktur. Aynı şey yukarıda bahsedilen diğer çalgılar için de geçerlidir.

Ama neden felsefe bu çalgılara karşı bu kadar keskin olumsuzdur? Bu sorunun cevabı Antik Yunan mitolojisinde ve tarihinde bulunmaktadır. Kithara ve lir, geleneksel Yunan çalgılarıdır. Onlar, toplumun ve felsefenin güvenini, Apollon mitolojisi sayesinde kazanmıştır, çünkü bu çalgılar Apollon’un ayrılmaz yoldaşlarıdır. Bu nedenle, sadece lir ve kithara Yunan çalgıları olmaya hak kazanmışlardır. Flüt başta olmak üzere diğer çalgılar ise Anadolu’dan Yunanistan’a getirilmiştir. Bu, Diyonisos kültürünün – ki tüm bu çalgılar o kültürün çalgılarıdır – Yunanistan’da asimilasyonla birlikte gerçekleşmiştir. Antik Yunan kültürünün, Diyonisos kültüne hızlı alışmasına rağmen, felsefe için o, topluma ciddi zarar veren olaylardan biri olarak kalmıştır. Onunla ilgili tüm nesnelere de, örneğin çalgılar, felsefe tarafından reddedilmiştir.

Benzer bir durum özel (profesyonel) müzik kategorilerinde de görülmektedir.

Antik Yunan Modları *Ethosu*

Profesyonel müzik kategorileri, mod ve ritim gibi özel terimlerdir. İlginçtir, ama Antik Yunan felsefesi onların *Ethosu* ile de ilgilenmiştir. Çalgılar gibi, bu kategoriler de tarihi ve coğrafi özgeçmişlerine göre ahlaki değerlendirmeye tabi tutulmuştur:

...müzik modları bir kabilenin hangi modla coştuğuna bağlı olarak, kabilelere göre isimlendirilmiştir, örneğin Lidya veya Frigya modu. Her kabileyi de,

onun huylarına uygun mod eğlendirir ve yumuşakla sert, sertle yumuşağı karıştırmak imkânsızdır, lakin dedikleri gibi, aşk ve zevk benzerlikleriyle barışlılar (Boethius *De Musica* I, 1, Akt. Şestakov 1966: 155).

Antik felsefede, bir modun etik vasıflandırılması ve onun tarihi özgeçmişi arasında ciddi bir korelasyon görünmektedir. Bunu Antik Yunan filozofları da açık bir şekilde belirtirlerdi: "...sadece üç mod vardır⁵, üç Helen kabilesi gibi: Doryen, Eolyen ve İyonyen" (Athenaeus 2010: 334 [XIV 624c]). Bu modlar Antik Yunan felsefesinde en yüksek takdiri almışlardır. Komşu kabilelerden alınan diğer ikisi ise olumsuzlanmıştır: "Frigyen ve Lidyen modları ise barbardır, Ellada'ya onlar Pelop'un kendi Frigyalı ve Lidyalılarıyla birlikte gelmiştir" (Athenaeus 2010: 336 [XIV 625e]).

Yukarıda gördüğümüz tüm müzik kategorileri *Ethos* teorisinin önemli detayları ve sadece araçlarıdır. Esas amacı ise *ideal devleti* kurmaktır. Antik Yunan düşünürleri, "müziğin karakterini, dinleyici psikolojisi üzerindeki etkisini ve imkânlarını incelerken, müziği devlet eğitiminin bir parçası olarak algılamışlardır. Ayrıca müziğin ergenlik dönemindeki genç neslin irade ve bilinç oluşumu üzerindeki etkisini de irdelemişlerdir" (Irmischer 1989: 669). Bu konseptte göre, eğitim sistemi *Ethos* teorisi ilkeleriyle oluşturulmalıdır. Şimdi Antik Yunan felsefesinin önerdiği bu sisteme bir göz atalım.

Müzik Ethosu ve Eğitim

Felsefe tarafından önerilen bu eğitim sisteminin bir teori şeklinde kaldığını belirtmemiz gerekir. Onun Antik Yunanistan'da eğitim sürecinde kullanıldığına dair hiçbir tarihi kanıt yoktur.

Bu çalışmanın çerçevesinde, Antik Yunan filozoflarının eğitimle ilgili genel fikirlerini aydınlatmak imkânsızdır. Burada sadece, felsefede müzik eğitimi ve bu eğitimde *Ethosun* yeri üzerinde durulacaktır.

Müzik eğitiminin, Antik Yunan eğitim sisteminde çok önemli bir yeri vardır. Hükümet, bu konuya büyük ilgi göstermiştir. Sovyet felsefe tarihçisi Asmus ilginç bir örnek vermektedir:

Antik Yunanistan'da, özellikle Atina'da gelişme döneminde yani V.yy'da, önem kazanan şey, sanat ve onun toplum üzerindeki eğitim etkisidir. Bu dönemde Yunan toplumu epik ve lirik şiirin, tiyatro ve müziğin devamlı geniş-

⁵ Platon sadece Doryen modunu saf Helen modu olarak görmüştür (Platon 1990: 278 [Lach.188d]).

leyen ve büyüyen etkisi altında yaşamıştır. Tiyatro biletlerinin bedava dağıtılması, demokrasinin en önemli başarılarından bir tanesi olarak bu sanatı *demosun* geniş kitlelerine ulaştırılmıştır (Asmus 1994: 556).

Antik Yunan hükümetinin müzik eğitime verdiği büyük değerin kuramsal temellerini felsefe oluşturmuştur. Iamblichos'un, "tüm devlet eğitim sisteminin yaratıcısı" olarak adlandırdığı Pisagor'dan başlayarak (Iamblichos 1998: 90 [XXV II 130]) bu konu tüm Antik felsefe tarihi boyunca hep aktüel kalmıştır.

Pisagor, tarihte ilk kez, müzik pratiği, eğitim ilkelerinden biri olarak kabul etmiştir. Bunun temelinde Pisagor'un kendi deneysel uygulamaları vardır. Pisagor'un ses aralıkları ile ilgili fizik deneyleri ünlüdür. Ancak, onun müzik ve etik ile faaliyeti neredeyse hiç bilinmemektedir. Pisagor'un müziği etik aracı olarak kullandığına dair bir örnek verelim:

Derler ki, insan hayatını mantıklı hale getirip ruhun ihtiraslarını düzene sokan felsefeyi kabul ediyorsak, daha da çok müziği de kabul ediyoruz, çünkü o aynı sonuçlarına ulaştırırken, bunu büyüleyici bir ikna ile yapmaktadır. Örneğin Pisagor, bir kez sarhoşluktan azmakta olan ve akılsızlardan farklı gözükmeyen gençleri gördüğünde, yanındaki flütçüye, spondee⁶ ölçüde bir melodi çalmasını tavsiye etmiştir. Flütçü tavsiyesini uyguladığı anda gençler sanki en baştan beri ayıkmişlar gibi aniden akli başında duruma geçmişlerdir (Empiricus 1976: 193 [VI,2]).

Bu, oldukça popüler efsaneyle Sextus Empiricus gibi diğer yazarlar da ilgilenmiştir. O yazarlarda bizim için önemli ayrıntılar var. Iamblichos'a göre Pisagor: "flütle çalınan frigyen melodilerinden coşan ve ateşlenen" bir genci lir çalarak sakinleştirmiştir (Iamblichos 1998: [XXV 112]). Boethius'ta da başka kimsede olmayan çok önemli bir detay mevcuttur: Pisagor, genci sakinleştirmek için hipofrigyen modu kullanmıştır. Muhtemelen Pisagor, farklı modların ve ritimlerin etik etkilerini ampirik olarak belirtmiştir. Bu bilgileri kendi okulunda kullandığı bilinmektedir. Ramis de Pareja *Musica Practica* eserinde Pisagor'un okulunda yapılan müzik etkinliklerini detaylı olarak anlatmaktadır: "Pisagorcular, günlük işlerden rahatlayıp hafif ve sakin bir uyku istedikleri zaman hipodoryen modunu kullanırlardı. Uykudan kalkınca ise uyuşukluğu ve perişanlığı Doryen modu ile temizlerlerdi..." (Şestakov 1966: 348). Aynı şeyleri Boethius da yazmaktadır:

6 Antik şiirde, iki eşit vurgulu uzun hecelerden oluşan bir şiirsel yapıdır. Sıkça tanrılara atfedilen ilahilerde kullanılmıştır. Müzik *Ethos*unda bu ritim belli ki yavaş ve basamaklı yapısından dolayı sakinleştiren özelliğe sahip olduğu düşünülüyordu.

...Antikite’de felsefe öğreniminde müziğin etkisine o denli büyük önem verilmektedir ki, Pisagorcular günlük yorgunluktan kurtulmak için uykularında belli bazı şarkılarla barışçıl ve derin uykuya dalmaktaydılar. Tam tersi, başka modlarla uyanarak, üzerlerinden tutulmayı ve uyku hallerini atarlardı çünkü ruhumuzun ve bedenimizin tüm yapısının müziksel uyuma dayandığını biliyorlardı ([Boethius *De Musica*, I,2]; akt. Şestakov 1966: 157–158).

Antik kaynaklara göre, Pisagor’un okulunda okuyan öğrenciler (onlara akusmatik derlerdi) hayatlarını müzik ile iç içe sürdürüyorlardı. Ayrıca tüm müzik faaliyetleri, Pisagor tarafından düzenleniyordu: “İlkbaharda o (Pisagor A.İ.) şu şarkıları uygulamaktaydı: ortaya lir çalan herhangi birini oturtup, etrafına da ustaca şarkı söyleyebilenler oturarak, lirle beraber bir takım şarkılar söylerlerdi ki onlara göre bu şarkılar onları sevinç, uyum ve ritimle doldururlardı” (Iamblichos 1998: 80 [XXV,110]).

Böylece, felsefe tarihinde ilk kez, hem müziğin etik özelliklerinin belirtilmesi hem de onların eğitimde belli bir hedefe yönelik olarak uygulamasını görmekteyiz. Pisagor, müziği; ahlak eğitiminin esas ve en güçlü araçlardan birini olarak anlayışının temellerinin oluşturmuş ve onun ilkelerini ampirik olarak belirlemiştir. Aşağıda göreceğimiz gibi, *Ethos* öğretisinin, eğitimde kullanımı da dahil tüm gelişimi, Pisagor’un oluşturduğu bu ilkeler doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bu ilkeler, Pisagor’dan sonra *Ethos* teorisini geliştiren filozoflar için de temel olarak kalmıştır. Bu, *Ethosun* başlıca ideolog Platon için de geçerlidir. Aristo, müzik eğitimi sorunlarına değinerek, okuyucuyu diğer filozofların eserlerine göndermektedir: “Müziğin bazı çağdaş uzmanları ve müzik eğitiminde tecrübeli olan filozoflar, tarafımızca ortaya koyulan sorulara mükemmel cevaplar verdiklerine göre, konuyla ilgili detaylı bilgi almak isteyenlere, onların çalışmalarını incelemelerini tavsiye ederiz...” (Aristo IV/1983: 641 [Polit. VIII, VII 3; 1341b 28–32]). Burada tabii ki kendi hocası Platon’un eserlerine işaret etmektedir. Aristo kesinlikle haklıdır. Platon, Antikite’nin, sadece müzik eğitimi değil ama genel olarak eğitim ve öğretim felsefesinin baş ideologudur.

Platon’un *Ethosu*, her şeyden önce, müzik aracılığıyla insanın ve toplumun psikolojik durumunun uyumlaştırılmasına yönelik ahlaki-siyasi bir yaklaşımdır. Platon; felsefe, ahlak, eğitim ve müziği bu teoride bir araya getirmekte ve ortaya çıkan sentezi, devlete hazır bir sistem olarak sunmaktadır: “...müzik sanatının en önemli eğitim anlamı şundadır: o, insan ruhunun en derinlerine ulaşır ve en güçlü şekilde etkiler, ritim ve armoni iyilik taşırlar ve insanı da daha iyi yapmaktadırlar...” (Platon III/1994: 168 [Rep. III 401d]).

Platon’un müzik eğitimi ile ilgili yaptığı açıklamalarda çok pragmatik olduğunu söyleyebiliriz. Müzik eğitimi ile ilgili tüm fikirleri, müziğin, eğitim sürecinde vazgeçilmez olduğuna dairdir. Ancak, hem ahlaklı hem ahlaksız olabilen müziğin gücünün ne olduğunu anlayarak, bu filozof, müzik eğitiminin, mutlak regülasyonu gerektirdiğini ısrarla vurgulamaktadır. Bu alanda, Platon, ciddi kurallar ve kanunlar oluşturmaktadır. Müzik sanatının estetik karakterini anlayarak, o özellikle bu fonksiyonu, zararlı olduğuna inandığı için eğitimde reddetmekte, ahlaki bileşeni ise önermektedir. Bu, Pisagor tarafından belirlenen geleneksel ilkedir. Bu soruna bakış ancak Aristo felsefesinde değişmeye başlamıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, *Ethos* öğretisinin temelinde olan Pisagor’un ilkeleri yüzyıllarca değişim göstermemiştir. Ancak Aristo, kendi eserlerinde, daha mütereddit ama çok önemli bir soruyu sorar. Bu soru şu şekilde formüle edilebilir: Eğer müzik, eşdeğer unsurlardan oluşan karmaşık bir olgu ise – ki Aristo bunu direk olarak belirtmektedir – onun estetik bileşeninin fonksiyonu nedir ve etik olanı kadar o da insana faydalı olabilir mi? Aristo şöyle der:

Müziğin anlamını tespit etmek çok kolay değildir, neden müzikle ilgilenmelidir? Eğlence için mi yoksa dinlence için mi? Veya daha ziyade, müzikle ilgili onun iyiliğe götürdüğünü ve jimnastik gibi fiziksel özelliklere, insanın ahlaki oluşumu üzerinde ve içinde düzgünce sevinme yetisini geliştirmeye etki edebildiğini mi düşünmek gerekir? Veya... boş zamanları değerlendirmeye ve aklın gelişmesine yardım etmeye mi yararlıdır? (Aristo IV/1983: 534 [Polit. VIII, IV 3; 1339a 15–27]).

Aristo bu soruyu, özellikle müziği eğitimde kullanımı açısından dikkatle incelemekte ve ona kesin cevap vermektedir: “İlk görev şudur: müziği eğitim konularının içine koyup koymamak. Ve tartışılan üç önemden hangisi ona (müziğe A.İ.) aittir: Eğitim konusu mudur, eğlence midir, zaman geçirme aracı mıdır? Güvenle müziği hepsine dâhil edebiliriz ve görünen o ki hepsi onun içinde vardır” (Aristo IV/1983: 635 [Polit. VIII, V 1; 1339b, 12–15]).

Aristo, böyle soruları sormasına karşın müziğin eğitim aracı olarak mevcut olan geleneksel anlayışından tamamen kopmamıştır. Müziği, estetik fenomen olarak ortaya sunması şeklindeki tüm devrimci yaklaşımına rağmen, Aristo asırlarca süregelen müzik *Ethos*u ile ilgili geleneksel anlayışı yok saymamıştır, çünkü o, Aristo zamanında hala çok güçlü idi: “Müzik insana, ruhunun ahlak tarafına etki edebilmekte ve bunu yapabildiğine göre müzik gençliğin eğitim sistemine dâhil edilmelidir” (Aristo IV/1983: 638 [Polit. VIII, V 9; 1340b 12–14]).

Aristo, hocası Platon'un ilkelerini izleyerek müziği zorunlu derslerden biri yapmayı teklif etmektedir. Zorunlu dersler şunlardır: “gramer, jimnastik, müzik ve bazen de resim” (Aristo IV/1983: 630 [Polit. VIII, II 3; 1337b, 25–26]).

Aristo'nun bu açıklama ile birlikte, Antik Yunan filozoflarının, müzik eğitimi ile ilgili öneriler içeren çok sayıda örnekleri mevcuttur. Müziğin, diğer derslerin arasında yeri en önemli konularından biridir.

Platon, geleneksel olarak, müzik eğitimi, okuryazarlık, aritmetik ve astronomi dersleri zorunlu tutulması gerektiğinde ısrar eder (Platon IV/1994: 262 [Legg. VII 810a]). Ancak, Platon'un, müzik eğitime değindiği hemen tüm metinlerde, bahsettiği bir ders daha var: jimnastik. Müzik ve jimnastik, Antik Yunan felsefesi için ideal eğitim sisteminde en önemli ve bir birine bağlı olan iki derstir. Platon bu iki kategoriyi karşılaştırır, eğitimde her birine ihtiyaç olduğunu söyler: “Eğitimi ikili vermek gerekir: vücudu jimnastik sanatıyla, ruhu da erdemleri geliştirmek için müzikle eğitmek gerekir” (Platon IV/1994: 246 [Legg. VII 795d]). Bu metnin benzerini *Devlet*'te de okumaktayız: “Jimnastikle müziği mükemmel birleştiren ve ruhuna ikisini orantılı yaklaştıran bir kimseye biz, hakkaniyetle, *mükemmel müzikalitede olan insan* adını verebiliriz” (Platon IV/1994: 180 [Rep. III 412a]).

Antik felsefesinden buna benzeyen birçok örnek vermek mümkündür, ancak bu fikirlerin felsefi temellerini anlamak da çok önemlidir. Eğer jimnastiği beden eğitimi, müziği ise ruh eğitimi (*Ethos* öğretisinin baş ilkesi) olarak kabul etsek, eğitimde bu derslerin karşılaştırılması, insanın dengeli gelişimi ihtiyacı fikrini yansıtmakta olduğunu kolayca anlaşılır. Platon'un neredeyse tüm anlatımları konuyla ilgili şu ilkeyle ifade edilebilir: “...sadece jimnastikle ilgilenenler kaba olurlar, aynı ölçüde sadece müzik sanatıyla ilgilenenler o denli yumuşak olurlar ki bu onlara yakışmaz” (Platon III/1994: 178–179 [Rep. III 410d]). Platon bu nedenle onların eğitimde, orantılı kullanılması gerektirdiğini vurgulamaktadır. Platon'a göre, bu iki temelin arasında doğru dengeyi elde eden insan, ruh uyu-muna ulaşmaktadır. Bu da, muhtemelen, Platon'un tüm felsefesinin amacıdır.

Platon, eğitim sistemine ayrıntılı yaklaşmaktadır. Farklı yaşlara göre farklı dersler verilmesi gerektiğini söylemektedir. Çocukların on yaşından on üç yaşına kadar okuryazarlık eğitimine tabi tutulması gerektiğinde ısrar eden Platon, on üç–on altı yaş arasında ise onlara kithara çalma eğitimi verilmesi gerektiğini söyler (Platon IV/1994: 262 [Legg. VII 810a]). Ona göre, on altı yaşlarından sonra ise genç insanın aritmetik ve astronomi öğrenmesi gerekir (Platon IV/1994: 262 [Legg. VII 809c]). Aristo da, müzikle ilgili çalışmaların çocukluk döneminde başlaması gerektiğini söylemektedir: “Müzik eğitimi bu yaşın do-

ğasına çok uygundur: erken yaşta insanlar nahoş şeylere tahammül etmezler, müzik ise doğası gereği zevk vermek için vardır" (Aristo IV/1983: 638 [Polit. VIII, V 10; 1340b 15–17]).

Aristo, farklı yaşlar için farklı müzik modları tavsiye etmektedir (Aristo IV/1983: 643–644). Platon ise, müzik faaliyetlerini kadın ve erkek için ayırmaktadır:

...erkeksi şarkıların, kadınlara uygun şarkılardan ayıran karakterini belirlemek gerekir. Onlar için uygun armoni ve ritimler tespit etmeli. Melodinin, armoninin bütününe ters şekilde gitmesi, ritmini bozması ve şarkının içinde hiç bir şeyin gerektiği gibi olmaması hoş değildir. Burada da kanunla bazı sistemler kurulmalıdır. Bu iki elemanı içine alan eserleri erkek ve dişi cinse de sunmak gerekir, özellikle kadınlara, armoni ve ritimleri de, doğalarına uygun gelen şekilde sunulmalıdır. Bu yüzden de bunları, onlara kanun yoluyla vermek gerekir (Platon IV/1994: 255 [Legg. VII 802de]).

Felsefe, çalgı eğitimi düzenlemeyi de teklif etmektedir. *Kanunlarda* Platon, kithara eğitimini ayrıntılı inceleyerek tellerin doğru akort edilmesi, teksesli şarkı söylenmesi, ayrıca melodilerde ve eşlikte herhangi bir süsün, gerginliğin ve keskinliliğin olmaması gibi birkaç şart daha koymuştur (Platon IV/1994: 265 [Legg. VII 812de]). Yani şarkı sözlerini algılamayı engelleyecek gereksiz virtüözlüğün olmaması.

Sonuç

Görüldüğü gibi, Antik Yunan felsefesi, müziğe ayrı ve önemli bir yer veren eğitim sistemi yaratmayı çalışmıştır. Felsefe, bu konunun önemini anlayarak, müzik eğitimiyle ilgili tüm soruları ayrıntılı olarak incelemiştir. Vardığı en önemli sonuç şu sözlerle ifade edilebilir: müzik eğitimi insana hem büyük bir fayda hem büyük bir zarar verebilen ve bundan dolayı katıyen düzenlenmesi gereken bir alandır.

Yukarıda ifade edilen konuların esasları değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Antik Yunan felsefesi, *Ethos* öğretisi çerçevesinde açıklanan teorik düşünceleri pratiğe geçirme fonksiyonunu müzik eğitimine tahsis etmiştir. *Ethos* teorisinin esasları, filozoflara göre, insanın ahlak eğitiminin temelini oluşturacaktır. Çünkü ahlaklı bir insan – ideal devleti (Antik Yunan filozofun daimi hayali) oluşturması için en önemli koşullardan biridir.

Bu ideaların Antikitede pratikte kullanılıp kullanılmadığına dair belgesel bir kanıt yoktur. Büyük bir ihtimal onlar teorik olarak kalmıştır. Zor zamanlardan⁷ geçmiş olan Yunan devleti parçalanıp dağılmış ve Platon'un "idealar" yerine "decadence"⁸ olarak adlandırılabilen yeni felsefe gelmiştir. Yeni düşünürler, Antik Yunan felsefesinin geçmiş neticelerinin çoğunu reddederek, müzik *Ethos*'una aynı muameleyi göstermiştir⁹.

Ancak, sonraki tarih, kısmen olsa bile, Antik Yunan filozoflarının müzik-etik neticelerini kullanmıştır. Burada, hem *Ethos* fikirlerini dini eğitiminde kullanan Ortaçağ, hem de müzik eğitimini ciddi bir şekilde düzenleyip zorunlu yapan XX. yüzyılın komünist rejimlerinden bahsetmeliyiz. Bu örneklere, onları uygulayan makamlar tarafından mutlak bir şekilde katı kontrol ve hatta sansür¹⁰ eşlik etmekte idi. Böylece tarihte, eğitimde müzik-etik araçların kullanılması ancak otoriter (bazen totaliter!) – dini ya da laik – sistemlerde görünmüştür.

Buna dayanarak, *Ethos* öğretisinin, tüm olumlu özellikleri ve eğitime getirebileceği fayda ile birlikte, çağdaş ve demokratik bir toplumda, onun neredeyse imkânsız olduğunu söyleyebiliriz. Estetik değerlerin özgürce tercihi düşüncesine sahip çağdaş eğitim sistemi, *Ethos* öğretisinin ilkelerini reddetmektedir.

Kaynakça

- Aristo. IV/(1983). *Soçineniya (Eserler)* (Çev. N. V. Braginskaya, M. L. Gasparov, S. A. Jebelev, & T. A. Miller), Moskva: Mısl.
- Aristotle. (1927). *Problemata* (Cilt VII). Oxford: Clarendon Press.
- Asmus, V. (1994). Vvodbaya Statya k Gosudarstvu Platona (Platon'un Devletine Giriş), Platon içinde, *Soçineniya (Eserler)*, (s. 529–560). Moskva: Mısl.
- Athenaeus. (2010). *Pir Mudrezov (The Deipnosophists)*. Moskva: Nauka.
- Empiricus, S. (1976). *Protiv Uçenih (Against the Professors)*. Moskva: Mısl.
- Iamblichos. (1998). *Jizn Pifagora (Pisagoras'ın Hayatı)*. Moskva: Aleteya.
- Irmscher, J. (1989). *Slovar Antichnosti (Antikite sözlüğü)*. Moskva: Progress.
- Losev, A. III/ (2000). *İstoriya Antichnoy Estetiki (Antik Estetiğin Tarihi)* (Cilt III). Moskva: AST.

7 Ünlü Rus filozof ve Antikite araştırmacısı A. F. Losev; bu dönemi: "Yunanistan'ın akıl almaz sosyo-kültürel çürüme asrı" ve "yıkım ve kaos" olarak isimlendirmektedir (Losev III/2000: 231).

8 Burada kültür ve ahlaki bir gerileme olarak kullanılmaktadır

9 Filozof-Epikürcü Philodemus, örneğin, müzikte hiçbir *Ethos*'un olmadığını yazmaktadır (Losev V/2000: 310)

10 Tarihte ilk kez Platon, söz konusu sanat olduğunda sansürün gerektiğini vurgulamakta idi (Platon III/1994: 167 [Rep. III 401b; 405 [Rep. X 607b–e]).

- Losev, A. V/ (2000). *İstoriya Antichnoy Estetiki (Antik Estetiğin Tarihi)* (Vol. V). Moskva: AST.
- Platon. (1990). *Sobraniye Soçineniy (Eserler)* (Cilt 1). Moskva: Mısl.
- Platon. III/(1994). *Sobraniye Soçineniy (Eserler)* (Cilt 3). Moskva: Mısl.
- Platon. IV/(1994). *Sobraniye Soçineniy (Eserler)* (Cilt 4). Moskva: Mısl.
- Şestakov, V. (1966). *Muzıkalnaya Estetika Zapadnoevropeyskogo Srednevekoyya i Vozrojdeniya (Batı Avrupa' nın Ortaçağ ve Rönesans' ın Müzik Estetiği)*. Moskva: Muzıka.

“Music” as Means of Moral Education in Ancient Greek Philosophy

Ayna İSABABAYEVA APAYDIN*

Fazlı ARSLAN**

Abstract

Music and morality represent different fields of human activity that might seem to be antagonistic to one another. Music, as a social culture’s phenomena, in different periods of history has embodied excesses that went beyond socially accepted norms (e.g. the Dionysian cult in ancient times or some of manifestations of modern pop culture) with which morality had been struggling with for centuries. Thus, the music itself, being merely an object of art, became a powerful catalyst for things that destroy the morality of the human nature. Therefore, a valid question on why morality does not separate the music from its immoral manifestations can be answered as follows: because many of these expressions lose all the meaning in the absence of the musical component. In fact, aside from the main character, which is the music, all the “additions” and even the concomitant elements sometimes become the “criminal”. But, can the music have such a destructive effect on morality?

* Asst. Prof. Dr., Erciyes University, Faculty of Fine Arts, Department of Music

Address for correspondence: Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Kayseri
E-mail: isababayeva@erciyes.edu.tr

** Assoc. Prof. Dr., Istanbul University, Faculty of Theology, Department of Turkish Religious Music

E-mail: fazli.arslan@hotmail.com

Ethos of music categories

The ancient Greeks dealt with this question in an effective way, they focused on this very issue of music and tried to solve it by the creation of a philosophical and theoretical system, called Ethos. Philosophy, in the framework of this theory, has developed a new system for evaluating different musical categories. Each concept that might be related to music has been thoroughly analyzed in terms of its impact on the moral condition of a person. So, different categories such as harmony, rhythm, meter and musical instruments have been carefully analyzed. Each of these varieties of these categories (for example, different frets) has got its ethical evaluation, which constitutes the definition of its ethos. On this basis, we can say that one or the other fret has or continues to obtain one or the other Ethos.

Word's ethos in music

The most serious attention of the ancient Greek philosophers had been focused on the category of the lyric (words) in music. The popularity of this theme in philosophy can be explained with two reasons. The first reason is the parallel development and the simultaneous flourishing of the theory of Ethos and the sophist school in philosophy. Sophism, as it is known, absolutized a word and regarded it as a universal instrument. Poetry, and therefore the music, that was an integral part of the poetry in ancient times, was the main carrier of the word and thus the object of attention and analysis of the philosophy. The second reason is the greater availability of the word for an ethical reflection in comparison with other categories of music. Ethical meaning of a word is transparent, often unique and very clear for each type of musical creativity (both for artist and for listener). Moreover, this cannot be said for other components of the music which are not as clear as words and thus require much deeper analysis.

Pythagoras was the first of philosophers who began to use words in musical creativity as a means of influencing a human psyche. Iamblichus (a Pythagoras' biographer) said that Pythagoras often used certain words as magic spell in music. The development of this process in philosophy led Plato to this important conclusion that: a word (in a poetic form) had become an obligatory component of music. Plato, simply, did not accept music without words. This was explicitly stated in the "Laws". Music and all its attributes were treated by the ancient philosophy only as something external, just as a decoration of an essence, exp-

ressed in a word. However, philosophy has also attributed other roles to musical “arrangement”. The next place in the musical-ethical philosophy, after the category of lyrics (words), was given to the ethos of musical instruments.

Music instruments’ ethos

The theory that states each instrument has its own ethos, character, and different impacts on the individual, has actually been developed in ancient Greek philosophy. Apparently, all of the known instruments at that time were analyzed by the philosophers in order to assess the ethical characteristics of each of them. As a result two of the instruments (lyre and cithara) had received the positive characteristics and the others negative, with a stern warning about the dangers of their using in society and especially in education. Among the instruments that got a negative response were the followings: multistring instruments, including harp, various percussion instruments and flute. Flute was criticized most severely. For example, Plato banished the flute from his ideal state. But why did the philosophy hold such a sharp negative attitude to these instruments? The answer to this question, strangely, is to be found in Greek mythology and history. Thus, the lyre and cithara were the instruments that originally were Greek and earned the trust of the society because of the mythology of Apollo, they were the inseparable companions of him. Thus, only lyre and cithara confirmed their right to being called Greek. Other instruments with the flute, long ago had been brought to Greece from neighboring states in Asia Minor. This occurred simultaneously with the cult of Dionysus’ assimilation into the Greece. Thus, these instruments belonged to Dionysianism. Despite the rapid assimilation of this cult into ancient Greek culture, it remained as a phenomenon that carries serious moral threats for the society in the view of philosophy. All the attributes associated with it, such as instruments, also denied.

Ethos of the Greek frets

A similar situation can be observed with regard to narrowly-special musical categories, such as the ethos of the Greek frets. As in the case with instruments, this category had also received its moral assessment in many respects due to its historical and geographical biography. In the ancient philosophy there was a clear correlation between the ethical characteristics of the frets and their historical identities. Only three frets considered the native Hellenic - Doric, Ionian and

Aeolian. These frets received the highest marks of their ethos in ancient Greek philosophy. Two frets, borrowed from neighboring tribes, were evaluated negatively. They were regarded as barbaric. These frets were Phrygian and Lydian.

Music's ethos and education

All the above music categories for ancient Greek philosophers were only tools, just details for the Ethos' theory. But the main objective for them became a creation of an ideal state. This implied the creation of such a system of education, which would function with regard to the principles of ethos' doctrine. Music education occupied a very important place in the educational system of ancient Greece. A meaning, given to the necessity of the musical education by the state, was extremely important. The theoretical basis of it was in the philosophy. Indeed, the music education had a special place in the philosophy of ancient Greece. Beginning with Pythagoras, which Iamblichus called "the inventor of the entire system of the public education," the relevance of this subject had not faded throughout the history of whole ancient philosophy. Pythagoras, the first time in the history, introduced the music practice as one of the principles of the education. This was based on an experimental activity of Pythagoras himself, who practiced the using of music as an ethical means. Pythagoras empirically calculated the effect of the frets or rhythms on the individual. It is known that he applied this at his school. According to the ancient sources, the life of the disciples, or as they were called acusmatics in Pythagorean school, was closely associated with the music activity. It is necessary to underline the fact that this practice was strictly regulated by Pythagoras. Thus, for the first time in the history of philosophy, we meet not only the definition of music in ethics, but also with its application in the education. Pythagoras laid the foundation of viewing music as one of the main and the most powerful means of the moral education and empirically worked out its principles. All the subsequent development of ethos' doctrine, including the using it in the education, took place in accordance with these principles.

Plato's music Ethos was primarily a moral and political conception of the harmonization of the mental state of the individual and society through the musical means. Plato combined philosophy, morality, education and music then offered the use this synthesis in the public education. Plato was very pragmatic in his statements about the musical education. All his ideas on music education could be formulated with the idea of music's irreplaceability in the education. Howe-

ver, realizing the power of music, which can be used both in the creating-moral sense and its contrary, Plato insisted on the mandatory regulation of the music education, by setting the strict rules and laws. Understanding the aesthetic character of the musical art, Plato intentionally denied this function in education, viewing it as a carrier of harm to humans and left only the morally acceptable music. This was the principle laid by Pythagoras. View on this issue had beginning to change only in Aristotle time. Aristotle reflected on the function of the aesthetic component of the music and raised questions on whether it is possible to be both useful as well as ethical. Aristotle, in spite of all these new questions for the philosophy, had rather traditional views on the problem of musical education and this was clear from some of his texts.

Conclusion

So, as we can see, the philosophy had created a program of education, which gave the music one of the most important places. Philosophy, having realized the importance of this issue, has worked out all the aspects and details regarding the music education. These included, for example, the strictest regulation of the musical activities for different ages and genders. The philosophers of ancient Greece, especially Plato, had the position that we can conclude as: the music education is a very difficult and dangerous for experiments area, so everything here should be regulated.

The musical education was assigned to the function of the practical implementation of the theoretical ideas contained within the ethos' doctrine. The generated theoretical basis, should become, according to the philosophers, the basis of music and therefore of the moral education of a human. Because, an ideal human with an ideal morality was considered to be the main condition for the creation of the ideal state - the dream of an ancient Greek philosopher.

It is difficult to say whether at least some of these ideas were used in antiquity or not. The Greek state, having gone through the difficult times, collapsed and Plato's "ideas" were replaced with a new philosophy that could be called a philosophy of "decadence". This philosophy, denies the past achievements of philosophy, and adopts an unfavorably position to the music's ethos.

However, the subsequent history, though fragmentary, did use the musical-ethical achievements of the ancient Greek philosophy. We should mention the middle Ages, which used the basic ideas of the ethos in the religious education

and the communist regimes of the modern times, which has made the music education compulsory, and strictly regulated it.

It is worth mentioning that all these examples were accompanied with strict control and even censorship by the implementation and enforcements of the music education. Therefore, the history shows that the use of the musical-ethical means in education took place only in authoritarian systems and totalitarian regimes - no matter religious or secular.

On this basis, we can say that despite all the positive features that might be brought by Ethos teaching to the education, in a modern and democratic society this almost seem impossible. Since such initiative is rejected by the education system itself, on the basis that it would contradict the freedom of free choice.

Keywords- Music, Morality, Ethos, Education